

Πολιτική συμμετοχή Η μεταμόρφωση της Ελλάδας

Του ΑΣΤΕΡΗ ΧΟΥΛΙΑΡΑ

Μέχρι και τη δεκαετία του '90, οι τρόποι πολιτικής συμμετοχής στην Ελλάδα ήταν περιορισμένοι. Οι Έλληνες ψήφιζαν μαζικά στις εκλογές ή συμμετείχαν σε πολιτικά κόμματα, απεργίες, διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις (που συνήθως οργανώνονταν από πολιτικά κόμματα) και χρησιμοποιούσαν για να μεταφέρουν αιτήματα ή γνώμες την προσωπική επαφή με τους πολιτικούς τους εκπροσώπους. Μέθοδοι πολιτικής συμμετοχής όπως η συλλογή υπογραφών (*petition*), το μποϊκοτάζ (*boycott*) ή η επιλεγμένη αγοραστική συμπεριφορά (*buycott*), οι στοχευμένες δράσεις για αλλαγή νομοθεσίας ή η ενεργή συμμετοχή σε συζητήσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ήταν σχετικά άγνωστες (π.χ. οι επιστολές αναγνωστών στις εφημερίδες ήταν σε σχέση με άλλες χώρες ελάχιστες). Συχνά η πολιτική συμμετοχή ήταν συντεχνιακή και πολλές φορές απολύτως υποκινούμενη από στενό προσωπικό συμφέρον. Η Ελλάδα ήταν πολύ διαφορετική από πολλές άλλες δυτικές χώρες. Ή όπως θα έλεγαν οι πολιτικοί επιστήμονες Almond και Verba χαρακτηριζόταν από μια «στενή», «κοινοτική», «παροδοσιακή» (*parochial*) πολιτική κουλτούρα.

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες όλα φαίνεται να έχουν αλλάξει. Από πολλές πλευρές οι Έλληνες είναι πολύ πιο ενεργοί πολιτικά από πολλούς άλλους Ευρωπαίους. Και αυτό, παρότι ολόένα και λιγότεροι Έλληνες προσέρχονται στις κάλπες (στις τελευταίες δημοτικές εκλογές το ποσοστό αποχής ήταν 41% στον α΄ γύρο και 56% στο β΄ ενώ στις βουλευτικές εκλογές του 2019 το ποσοστό της αποχής ξεπέρασε το 42% – το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό της μεταπολίτευσης) και τα πολιτικά κόμματα δυσκολεύονται να προσελκύσουν ενεργά μέλη (πέρα από τις διαδικασίες ανάδειξης αρχηγών). Στην Ελλάδα ένας ολόκληρος κόσμος ασχολείται πλέον ενεργά με τα κοινά. Στο Ορεγκον, παρά τις συχνά χρονικά πολύ μικρές δυνατότητες διαβούλευσης, τα νομοσχέδια κατακλύζονται από σχόλια – περισσότερα σχόλια από ποτέ. Η Avaaz, η πλατφόρμα συγκέντρωσης υπογραφών που αποτελεί το μεγαλύτερο διαδικτυακό κίνημα ακτιβιστών παγκοσμίως, έχει στην Ελλάδα 1.500.000 μέλη, περισσότερα δηλαδή σε αναλογία με τον πληθυσμό από τις περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Και τα social media στην Ελλάδα χρησιμοποιούνται περισσότερο από αρκετές άλλες χώρες για πολιτικά σχόλια (το 2021 οι χρήστες Facebook υπολογίζονταν σε πάνω από 7.500.000).

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι νομοθετικές πρωτοβουλίες διαβούλευσης συνέβαλαν στη διεύρυνση των τρόπων συμμετοχής. Και σίγουρα η οικονομική κρίση και η ευαισθησία των νεότερων γενιών για ζητήματα ποιότητας ζωής ενίσχυσαν το ενδιαφέρον για τα κοινά.

Ωστόσο η μεγαλύτερη αλλαγή στην Ελλάδα δεν αφορά ούτε τους τρόπους της πολιτικής συμμετοχής ούτε το ενδιαφέρον για πολιτική συμμετοχή (άλλωστε τα social media είναι γεμάτα με ανόητα σχόλια για celebrities, ποδοσφαιρικούς αγώνες, μόδα κλπ.). Αυτό που πραγματικά έχει ενδιαφέρον είναι ότι ολόένα και περισσότερο η πολιτική συμμετοχή δεν αντανακλά αποκλειστικά το στενό προσωπικό συμφέρον ή την καθοδηγούμενη από κάποιο πολιτικό κόμμα στάση ή δράση. Παρά το γεγονός ότι τα λεγόμενα «τοπικά» κινήματα που προσπαθούν να αποτρέψουν κάποιο έργο – τα γνωστά *Not in my Backyard Movements* – (π.χ. μετρό στα Εξάρχεια ή κάποιο κέντρο υποδοχής μεταναστών) είναι πολλά, έχουμε ολόένα και περισσότερες καμπάνιες η προσπάθειες άσκησης επιρροής από οργανώσεις με έντονο ενδιαφέρον για ένα ευρύτερο, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «δημόσιο», συμφέρον. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η πρόσφατη επιστολή 11 περιβαλλοντικών οργανώσεων στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας για τις νέες ρυθμίσεις σχετικά με το καθεστώς των περιοχών «Natura» και η Κοινή Δήλωση 300 οργανώσεων τον Νοέμβριο του 2021 που οδήγησε σε αρκετές τροποποιήσεις στις ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών για την κοινωνία πολιτών και τον εθελοντισμό στην Ελλάδα. Πολύ ενδιαφέρουσα ήταν και η πρωτοβουλία *INTEROS - Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών* και *Ελληνικού Φόρουμ Προσφύγων* που έπεισε την κυβέρνηση να διευρύνει τους δικαιούχους εμβολιασμού κατά του COVID-19, περιλαμβάνοντας και τους μετανάστες «χωρίς χαρτί», αλλά και της νέας οργάνωσης *Salvia* που, μετά την καταστροφική πυρκαγιά στο Μάτι, κατάφερε να πείσει τον ΕΟΠΠΥ να καλύπτει και τις αλοκρέες για τους εγκαυματίες.

Πέραν αυτών, υπάρχουν επίσης σε ολόκληρη τη χώρα, άτυπες συλλογικές δράσεις πολιτών, για την ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης, του πολιτισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος, που δεν εκπορεύονται από μη κυβερνητικές οργανώσεις. Η Ελλάδα έχει αλλάξει. Κι αυτή τη φορά οι μεταρρυθμίσεις δεν είναι αποτέλεσμα προοδευτικών πολιτικών προσώπων ή πίεσης από τους δανειστές, αλλά πρωτοβουλιών «από τα κάτω», από την κοινωνία πολιτών. **A**

(*) Ο Αστέρης Χουλιάρας διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και συμμετέχει στο έργο «Δημιουργία Δικτύου Οργανώσεων και Ομάδων της Κοινωνίας Πολιτών στο Πλαίσιο των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ» το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund (EEA Grants), με φορέα υλοποίησης το **ΕΝΙΑΜΕΠ** και εταίρο το Ισλανδικό Κέντρο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης και του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το Solidarity Now.